

Londra Halk Kütüphaneleri

Kuruluşları, Teşkilâtları ve Aralarındaki İşbirliği

Nail BAYRAKTAR

İngiltere'deki halk kütüphaneleri, teşkilât ve idare bakımından Türkiye kütüphanelerinden farklıdır. Bu fark, daha çok iki memleketin idarî ve sosyal yapısının değişik olmasından ileri gelmektedir. Meselâ, İngiltere'de halk kütüphaneleri Belediyeler tarafından kurulmakta, bizde ise bu iş devlet tarafından yapılmaktadır. İngiltere'de halk kütüphanelerinin Belediyelerin görevleri arasına girmesi, 1850 yılına rastlar (1). O yıl kabul edilen Halk Kütüphaneleri Kanunu, nüfusu 10.000'den yukarı olan Borough'ların (2) meclislerini belediye vergilerinin her sterling'inde yarım penny'i kütüphane hizmetlerinde harcamaya mecbur tutmuştur. Bir sterling'de yarım penny olan limit, 1855'de bir penny'e çıkarılmıştır. 1892 yılında değiştirilen Halk Kütüphaneleri Kanunu'na göre, nüfus bakımından Borough'dan daha seyrek yerleşme merkezleri olan Urban District ve Rural Parish denilen idarî bölüm-

lerde birer «Kütüphane Bölgesi» sayılıyordu. Ayrıca, Parish'lerin (3) kütüphane hizmeti gayesiyle birlikte çalışmalarına ve aralarında işbirliği yapmalarına müsaade ediliyordu. 1919 yılında çıkan Halk Kütüphaneleri Kanunu da kütüphanelerin lehine olmak üzere bir çok yenilikler getirmiş; halk kütüphanelerinin memleketin her tarafına yayılması için mahallî idarelere daha geniş yetkiler vermiştir. Bugün, İngiltere'nin idarî bölümlerinden olan Non-county Borough ve Urban District'lerin bir kısmında, County Borough ve County (4)'lerin hepsinde Belediyeler, halk kütüphaneleri hizmetini yerine getirmeğe mecburdur.

(1) Golding L.: Local Government. London 1960 The English Universities Press Ltd. 200 S.

(2) «İlçe» şeklinde tercüme edebiliriz.

(3) Bucak veya daha küçük bir idarî bölüm.

(4) «İl» şeklinde tercüme edebiliriz.

Baş şehir olan Londra'da mahallî idare, diğer illerden biraz farklıdır. (City of London ve yirmi sekiz Metropolitan Borough'dan meydana gelmiştir.) Buna bağlı olarak, halk kütüphanelerinin de teşkilâtı ve işleyiş tarzı, az çok değişiklik göstermektedir. Ancak, esasta büyük ayrılıklar olmadığundan, Londra kütüphanelerinin tetkiki ile İngiltere'deki halk kütüphaneleri sistemi hakkında bir fikir edinmek mümkündür. Şimdi, Baş şehrin hemen her mahallesine yayılmış olan ve adetleri ikiye yaklaşıp bu halk eğitimi müesseselerini kuruluşları, çalışma şekilleri, gördükleri hizmete göre çeşitleri ve gerek kendi aralarında, gerekse diğer kütüphanelerle olan işbirliği konularını ele alarak tanıtmaya çalışacağız.

1 — İlçe (Borough) Kütüphane Teşkilâtı:

Londra'da şehrin genel bir Belediye Meclisinden başka, her ilçenin ayrı ayrı birer Belediye Meclisi vardır. Halk Kütüphanelerinin idaresi, bu ilçe Belediye Meclislerinin görevlerindendir. Meclis üyeleri, iş bölümü maksadıyla, kendi aralarından çeşitli komiteler seçmişlerdir. Komitelerden biri «Halk Kütüphaneleri Komitesi» dir. Meclis, kütüphaneleri idare etme görevini bu komite vasıtasıyla yürütür. Halk Kütüphaneleri Komitesine ilçe da-

hilinde yaşayan eski kütüphaneciler veya mesleğe âşına kimseler fahrî üye olarak alınabilir. İlçe Kütüphanecisi (İlçenin Merkez Halk Kütüphanesi Müdürü veya Yardımcısı), Komitenin aylık toplantılarına müşavir olarak katılır.

Şehrin her ilçesinde bir Merkez Halk Kütüphanesi ve buna bağlı, adetleri ilçenin büyüklüğüne göre değişen, Şube Halk Kütüphaneleri bulunmaktadır. Küçük bir ilçede yalnız bir Merkez Kütüphane kâfi geldiği gibi; sekiz on şubeye sahip Merkez Kütüphanesi olan ilçeler de vardır.

Merkez Kütüphaneler, şubelere nazaran daha büyük ve teşkilâtça da daha geniştir. Merkez Halk Kütüphanesinin Müdürü, aynı zamanda «İlçe Kütüphanecisi» ünvanını taşır. Bir yardımcısı vardır. Ayrıca, Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü Kütüphanecisi, Referans Bölümü Kütüphanecisi, Katalog Servisi Başkanı, Çocuk Kütüphanecisi, Müzik Kütüphanecisi ve her bölümün yardımcı kütüphanecileri mevcuttur.

Şube Halk Kütüphanelerinde, bir Şube Halk Kütüphanecisi, bir yardımcısı ve diğer yardımcı kütüphaneciler bulunur.

İlçenin kütüphane kuruluşunu Belediye Meclisinden başlamak üzere bir şema ile göstersek:

2 — Kütüphanelerin Yerleri:

Merkez Kütüphaneler, ilçelerin en işlek yerinde ve genel olarak aynı muhitte olan belediye binalarının yakınındadır. Şube Halk Kütüphaneleri de nüfusun kalabalık olduğu bölgelerde, çarşı içlerinde, ana caddelere yakın sokak başlarında, yol kavşak noktalarında, otobüs duraklarına ve yeraltı treni istasyonlarına yakın yerlerde bulunmaktadır.

Kütüphane binaları, genel olarak sağlam yapılardır. İkinci Dünya Savaşından sonra inşaat bakımından sıkıntı çekildiği yıllarda, kütüphane binası yapılamamış; bu iş için elverişli dükkânlar kiralanarak onlardan istifade yoluna gidilmiştir. Son yıllarda çok

sayıda modern kütüphaneler yapılmaktadır.

3 — Kütüphanelerin Gelirleri:

Her yıl, mali yıl başından önceki aylarda İlçe Kütüphanecisi, kütüphanelerin gelecek yıl ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bir bütçe tasarısı hazırlar ve bunu İlçe Belediye Meclisinin Halk Kütüphaneleri Komitesine sunar. Komite, tasarıyı inceledikten sonra, onu aynen veya değişiklik yaparak Belediye Bütçe Komisyonuna havale eder. Tasarı, burada diğer komitelerin tasarıları ile birlikte gözden geçirilir ve neticede İlçe Belediyesinin genel bütçesi tesbit olunur.

Kütüphane ödenekleri, ilçelerin bütçeleri birbirinden farklı ol-

Londra Kütüphanelerinden birinin iç görünüşü

duğundan ilçeler arasında değişmektedir. Fakat, dikkatle incelense, kütüphanelere harcanan paranın her ilçenin bütçesinde önemli bir yekûn teşkil ettiği görülür.

4 — Vakıf Kütüphane Binaları ve Kitap Koleksiyonları:

Kütüphane binası yapmak ve kütüphaneler için her türlü yayını satın almak, İlçe Belediyeleri-

nin görevidir. Bu arada, bazı hayırsever şahıslar, ya bir kütüphane binası yaptırarak ya da mevcut kütüphanelerden birine kitap vakfederek belediyelere yardımcı olmaktadır. Meselâ, Lambeth İlçesi Merkez Kütüphanesinin Henry Tate isimli bir şahıs tarafından yaptırıldığı Kütüphanenin giriş holünde asılı hatıra levhasında okunmaktadır. Kütüphane de «Tate Merkez Halk Kütüphanesi» adını

taşımaktadır. Hammer Smith ilçesinde Carnegie vakfı tarafından inşa edilen Merkez Kütüphanesi de Carnegie Merkez Halk Kütüphanesi adı ile anılmaktadır.

Bir de sahip oldukları kıymetli kitap koleksiyonlarını kütüphanelere vakfeden şahıslar vardır. Westminster Merkez Ödünç Kitap Verme Kütüphanesinde görülen bir vakıf koleksiyon ve Minet Şube Halk Kütüphanesindeki mahallî tarihe ait çok kıymetli «Mr. William Minet vakfı kitaplar» bunlara ait birer örnektir.

5 — Merkez Halk Kütüphanesi Çalışma Sistemi:

Her ilçede bir Merkez Kütüphane vardır ve şubeler ona bağlı-

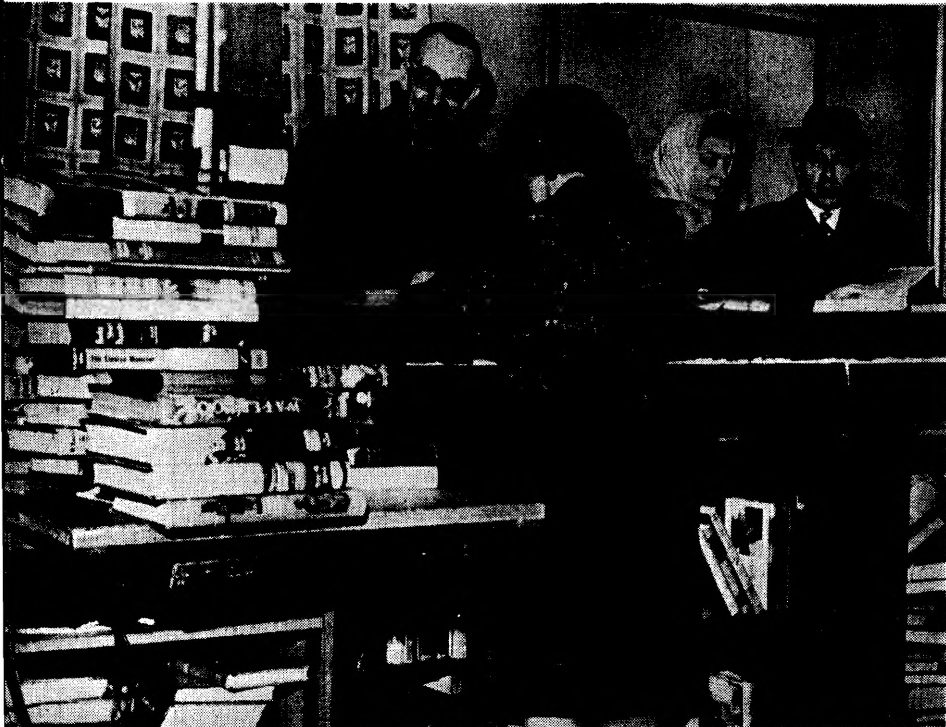
dır. Şubelerin her türlü ihtiyacı Merkez Kütüphane tarafından karşılanır. İlçelerin hepsinde sistem aynı olduğundan; bir merkez kütüphanenin tetkiki, bütün Merkez Halk Kütüphaneleri hakkında fikir vermek için kâfidir:

I. Çalışma Saatleri : Referans Bölümü ile Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü arasında yarım veya bir saat ve ilçeler arasında da aynı oranda fark olmakla beraber; genel olarak, çalışma saatlerini şöyle gösterebiliriz :

Pazartesi - Cuma 9—20

Cumartesi 9—17

Yalnız Çocuk Kütüphanesi bölümleri daha geç açılır ve daha erken kapanır.

Bir Kütüphanede iâre kısmının çalışması

Bir Kütüphanede «Gazete ve Mecmua Okuma Salonu»

II. Bölümler : Merkez Kütüphaneler, büyük ve teşkilâtça da geniş olduğundan, bir çok bölümlere ayrılmıştır. Her bölümün başında oranın idaresinden sorumlu bir kütüphaneci vardır. Müdür, bölümler arasındaki irtibatı ve düzeni sağlar. Şube kütüphanelerin Merkez'le olan münasebetini düzenlemek de onun görevidir.

a) Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü. Merkez Kütüphanenin en önemli bölümüdür. İngiltere'de kütüphane «halka evde okumak üzere ödünç kitap veren müessesesi» olarak tarif edilebilir. Bu bakımdan, Evlere Ödünç Kitap

Verme Bölümü, kütüphanenin esas unsurudur. Genel olarak, kütüphane binasının en büyük salonu bu bölüme ayrılmıştır.

Kitaplar salonda raflara Dewey Onlu Tasnif Sistemine göre dizilmiştir. Romanlar, diğer konulara nazaran adetçe fazla olduğundan, ayrı bir bölüm teşkil eder. Bunlar yazar soyadına göre sıralanmıştır. Ayrıca, «20 yaşın dan aşağı gençler için kitaplar», «Bugün dönen kitaplar», «Tavsiye edeceğimiz kitaplar», v.b. gib çeçsitli özel raf gurupları vardır.

Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümünde bulunan bütün kitap

lar ciltlidir ve ciltler plâstik ile kaplanmıştır. Sırtlarına kitap adından başka konu numarası ile yazar soyadının ilk üç harfi de yazılıdır.

Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü salonlarında okuyucular için mutlak bir serbestlik vardır. Açık raf sistemi tatbik edildiğinden kitaplar arasında dolaşan, istediği eseri bulmak için raflardaki kitapları tetkik eden okuyucular hiç bir müdahale ile karşılaşmaz; ödünç olarak alacakları kitabı seçmek onların tabii hakkıdır.

Bir kütüphaneden ödünç kitap alabilmek için, o kütüphaneye üye olmak gerekir. Üye kartı, ilçe dahilinde oturanlara, çalışanlara ve okula devam edenlere verilir. Bir okuyucuya verilen istifade kartlarının adedi, ilçeler arasında üç ile yedi arasında değişmektedir. Yani, okuyucu bir defada ödünç olarak 3-7 kitap alabilir. (Küçük çocukları olan anne baba, çocuk kütüphanesinden yararlanmak için iki adet fazla üye kartı alabilir.) Kitapları geri çevirme süresi, iki veya üç haftadır. Müracaatla bu süreyi bir hafta daha uzatmak mümkündür. Kitabı geç getiren okuyuculardan para cezası (her geçen gün için 1 penny) alınmaktadır.

Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümleri'nde iki çeşit katalog göze çarpar :

I — Romanların katalogu

II — Romanların dışında olan kitapların katalogu

İkinci katalog, bir çok merkez halk kütüphanelerinde lûgat katalog, bir kısmında da sistematik konu katalogu ve yazar soyadına göre alfabetik katalog tarzındadır.

Lûgat katalogunda konu başlıkları esas alınmıştır. Ve konu, yazar, kitap fişleri biraradadır.

Sistematik konu katalogunda üç bölüm vardır :

- a) Yazar soyadına göre A-Z
- b) Konu numaralarına göre 000-999
- c) Konu indeksi A-Z

Bunlardan konu indeksi, herhangi bir konunun Dewey sistemindeki numarasını bulmağa yarayan ve konu adları dikkate alınıp alfabetik olarak tanzim edilen bir katalogdur. Aşağıda buna ait bir fiş örneği görülmektedir.

TURKISH MINIATURE
PAINTIG 757.7

Birçok merkez halk kütüphanesinin Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü katalogunda, şubelerdeki kitapların da fişleri vardır. Okuyucunun aradığı herhangi bir kitap, merkez kütüphanede yoksa ve bu kitap şubelerden birinde bulunuyorsa, katalogda kolayca görülür; kitap getirtilip okuyucuya verilir.

Romanlar'ın kataloğuna gelince; bu, Evlere 'Ödünç Kitap Verme Bölümü salonunda ayrı bir bölüm teşkil eden roman ve hikâyelerin kataloğudur. Birçok kütüphanelerde bu kataloğun fişleri gayet basit olup, sadece yazar ve kitap adı yazılmıştır. Yazar soyadına ve kitap adına göre olmak üzere iki şekilde alfabetik sırada dizilidir. Msl. :

In high places
HAILEY, Arthur

Yazar fişi

IN high places
Arthur Hailey

Kıtap fişi

Bununla beraber, son yıllarda «Romanlar Kataloğu» için de B.N.B. fişleri (1) kullanılmaktadır.

b) Referans Bölümü. Adından anlaşılacağı üzere, daha çok

(1) Katalog Dairesi maddesinde izah edilecektir.

müracaat kitaplarının bulunduğu bölümdür. Lûgatlar, ansiklopediler, yıllıklar, rehberler v.b. gibi okuyucular tarafından her zaman aranan kitapları içine alan Referans Bölümlerinde, bir de «Mahalli Tarih Koleksiyonu» vardır. Bu koleksiyon, hiç bir kütüphanede ihmal edilmemiştir, denilebilir.

İlçe'nin tarihi binaları, âbideleri, meşhur sokakları ve evleri, ilçede yaşamış veya yaşayan mühim şahıslar, v.b. hakkında yayımlanmış bütün kitapları, plânları, haritaları, resimleri, fotoğrafları, yazmaları ve bilhassa gazete ve mecmualardan kesilmiş kupürleri içine alan «Mahallî Tarih Koleksiyonu», Referans Bölümlerinde önemli bir yer işgal etmektedir. Koleksiyonlar, her gün eklenen eser ve kupürlerle daimî surette zenginleşir.

Referans Bölümleri yalnız öğrencilerin yararlandığı bir bölüm değildir. Ticaret muhitlerindeki (City of London, Westminster, Holborn, v.b.) kütüphanelerde ticaret kitaplarıyla, iş ve fabrika muhitlerindeki (Battersea, Hammersmith v.b.) kütüphanelerde teknik kitaplarıyla takviye edilen Referans Bölümleri, her sınıf halkın ihtiyacını karşılamaktadır.

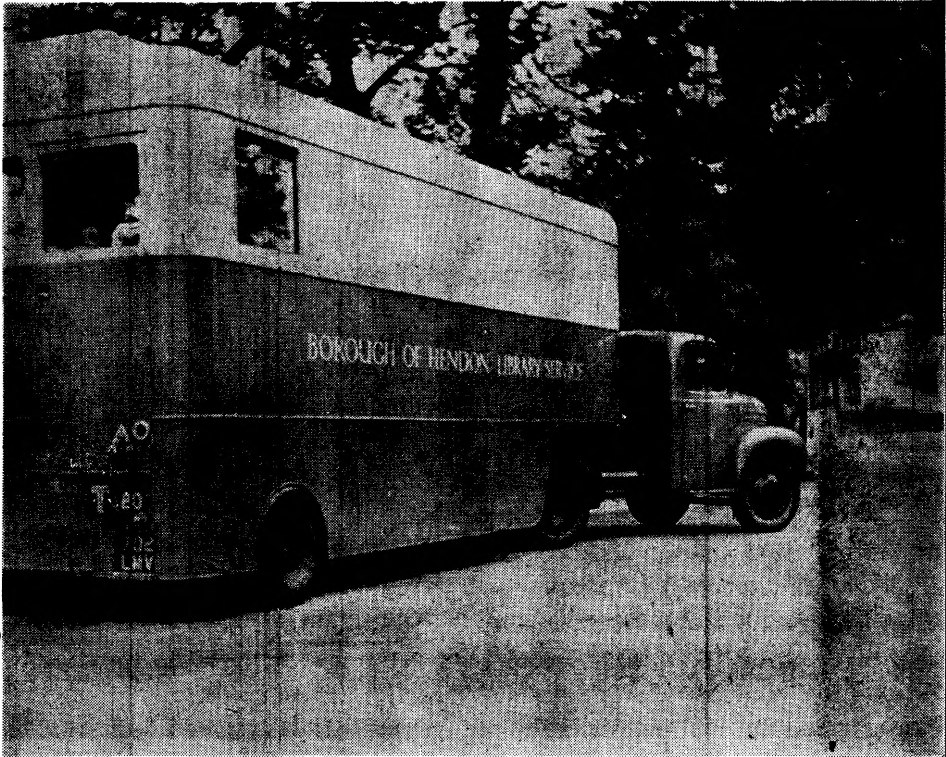
Referans salonlarında kütüphanecilere de önemli vazifeler düşmektedir. Okuyucuların her türlü sorularını cevaplandırmak, onlara kitaplardan istifade hususunda yol göstermek referans kütüphanecilerinin her an karşılaştıkları

rı işlerdendir. Bu şahsî müracaatlardan başka, dışarıdan gelen pek sık telefon müracaatlarını da salonda bulunan eserlerden istifade ederek cevaplandırmak, kütüphanelerin vazifelerindendir. Bu suretle, Halk Kütüphaneleri tam manasıyla İlçelerinin kültürel haber alma merkezi rolünü oynamaktadır.

Referans Bölümleri'nin kataloğu, Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümleri'nin kataloğu gibi ya lûgat kataloğ veya yazar soyadına göre alfabetik ve sistematik konu kataloğu tarzındadır. Kataloğ, re-

ferans salonundaki bütün kitapları içine alır. Hatta, bazı Merkez Kütüphanelerde referans kataloğunda sadece salondaki kitapların değil; şubelerdeki referans kitaplarının da fişlerini bulmak mümkündür. Böylece, bir okuyucunun isteği Merkez'de yerine getirilemezse; aradığı kitabı şube kütüphanelerden birinde bulmanın mümkün olup olmadığı kolayca anlaşılır.

Referans Bölümleri'nde Mahalli Tarih Koleksiyonu'nun da ayrıca bir kataloğu bulunur.

Gezici Kütüphane (Book - mobile)

c) Gazete ve Mecmua Okuma Salonu. Genel olarak, Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü'ne bitişik bir salondur. Gazeteler, salonu çevreleyen duvarlarda iskemle boyu hizasında olan eğik bir zemin üzerine sıra ile yerleştirilmiştir. Şehirde çıkan bütün gazeteler ve civar illerin bazı mühim gazeteleri salonda yer alır.

Gazete okuma salonu, kütüphanenin en çok işleyen bölümlerinden biridir.

Mecmualar, salonda bir etajerde yerleştirilmiştir. Pek çok çeşit bulmak mümkündür; spor, sinema, tiyatro mecmuaları yanında teknik, güzel sanatlar, el işleri, fotoğrafçılık v.b. ye ait mecmualar büyük yekûn teşkil eder. Bütün mecmualar, birer tarafları kalın şeffaf mika olan cilt kapakları içindedir.

Gazetelerin adları, duvarlara iliştirilen levhalar üzerinde kolayca okunabileceğinden, bunlar için herhangi bir katalog veya fihriste lüzum yoktur. Ancak, mecmuaların bulunduğu etajerin yanında, mecmuaların adına ve yer numaralarına göre tanzim edilmiş bir liste görülür.

d) Çocuk Kütüphanesi Bölümü. Her Merkez Halk Kütüphanesi'nin bir Çocuk Kütüphanesi bölümü vardır. Bu bölüm, genel olarak bina içinde bir kat veya salon işgal eder. Yalnız birkaç ilçede (West Minster, Paddington, Finsbury v.b.) çocuk kütüphaneleri, müstakil binalardadır.

Bu bölümün çalışma saatleri, asıl kütüphaneden farklıdır. Okulların açık olduğu aylarda Çocuk Kütüphanesi Bölümü, ancak okul dışı saatlerde açık bulunur. Tatil devresinde ise diğer bölümlere uyur.

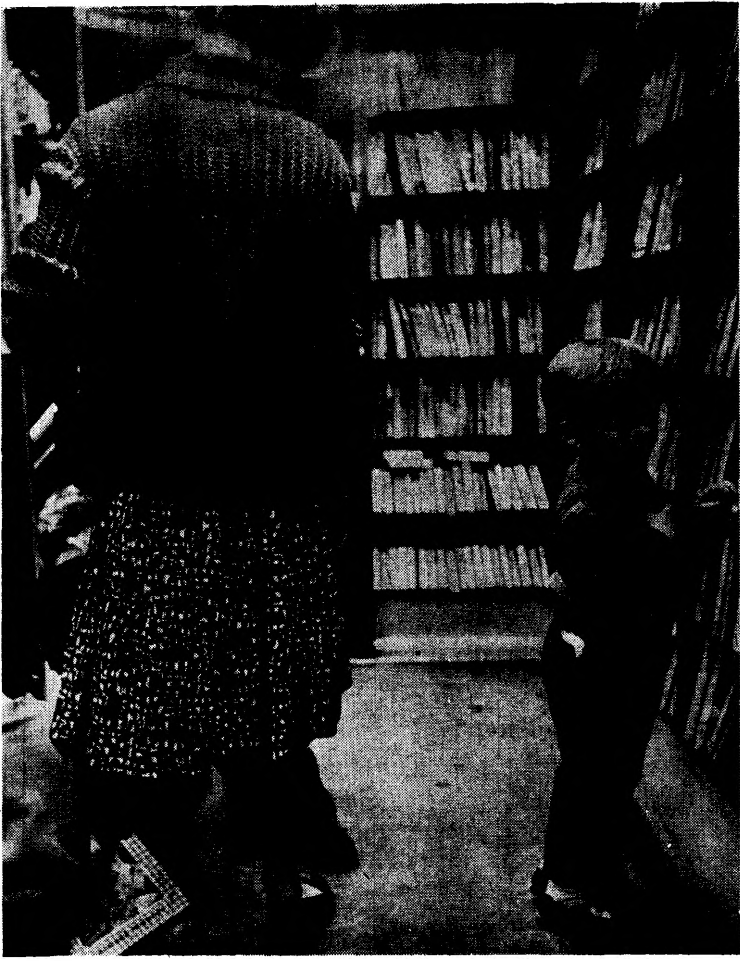
Çocuk Kütüphaneleri'nde de ön plânda tutulan faaliyet, evlere ödünç kitap vermedir. Öğrenciler, kütüphaneden geniş bir serbestlikle istifade ederler; eve kitap alabilirler. Kitabı okuma süresi, 2-3 haftadır.

Ödünç kitap vermenin yanında film gösterme, hikâye, tiyatro ve monoloğ saatleri tertipleme gibi eğitim faaliyetleri de yer alır.

Okul öğrencilerinin, öğretmenleri başlarında olmak üzere, sınıflar halinde kütüphaneyi sık sık ziyaret etmeleri ve çocuk kütüphanecisinin onlara kitaplarından, bilhassa lûgat ve ansiklopedilerden istifade, katalog fişlerini kullanma ve ödünç kitap verme çalışmaları hakkında dersler vermesi de, çocuk kütüphanelerinin önemli faaliyetlerindendir.

Çocuk Kütüphaneleri'nde katalog, ödünç olarak verilen kitapların, roman ve hikâyelerin fişlerini ihtiva eder. Bu fişlerin yazılışları ve tertipleri, diğer bölümlerdekilere nazaran daha basittir.

e) Müzik Bölümü. Merkez Halk Kütüphanesi'nde Evlere Ödünç Kitap Verme salonunun bir köşesi veya salonla kolay irtibatı olan bir bölüm, müzik eserlerine (müzik kitapları, notalar, opera

Gezici Ödünç Kitap Verme Servisinin iç görünüşü

eserleri, v.b.) tahsis edilmiştir. Burası müstakil bir bölüm olarak faaliyet gösterir ve ayrı bir kütüphaneci tarafından idare edilir. Müzik Bölümü'nde de esas faaliyet, ödünç kitap vermedir. Okuyucu, bu bölümden istifade etmek istediği zaman, kendisine ilâve üye kartı verilir. Bununla nota, opera metni v.b. gibi müzik eserlerini ödünç olarak alabilir.

Merkez Halk Kütüphaneleri'nde okuyuculara ödünç olarak plâk da verilir. Bu servis, bazı kütüphanelerde Müzik Bölümü'nün çerçevesi içindedir; bir çoğunda da ayrı bir bölüm olarak faaliyet gösterir.

Müzik Bölümü kataloğu, notalar, operalar ve müziğe ait diğer eserler için olmak üzere ayrı bir kataloğdur. Okuyuculara ö-

dünc plâk veren kütüphanelerde bir de plâklar için özel bir katalog görülür.

f) Katalog Dairesi ve Kitap Satın Alma Bölümü. Merkez Halk Kütüphaneleri'nde önemli bir vazife, hem merkez, hem de şube kütüphaneler için kitap satın almak ve onların katalog fişlerini hazırlamaktır. Şube Kütüphaneler, her hafta kitap isteklerini merkez'e bildirirler. Satın alma, Merkez Halk Kütüphanesi tarafından yapılır ve muhtelif şubeler için alınan kitapların kayıt, ciltletme, plâstik kaplama, kitap fişi, kese ve dönüş tarihi kâğıtlarının yapıştırılması gibi işleri burada tamamlanır. Kitaplar, katalog fişleri de içlerine konulduktan sonra, her hafta aid oldukları şube kütüphanelere dağıtılır.

Kitapların katalog fişleri, iki surette hazırlanır :

1 — Kütüphane, British National Bibliography müessesesi tarafından basılan katalog fişlerinden satın alır. Bu fişler, sadece yazar adına göredir. Bunlardan ikinci yazar, çeviren, yayımlayan, kitap adı, konu başlığı v.b. için fişler çıkarmak gerektiğinden; kütüphaneye ihtiyaç nisbetinde fazla nüsha alınır ve sonra daktilo ile fişlere lüzumlu ilâveler yapılır. Bu hususları katalog dairesi başkanı tayin ve tesbit eder.

2 — Katalog fişleri, daktilo ile veya teksir makinesi ile Katalog Dairesi'nde yazılır. Bu usul,

enstrüksiyon kaidelerini kendi ihtiyacına göre değiştirmiş olan veya başladığı üsûlden (daktilo veya teksir) vazgeçmek istemiyen kütüphaneler tarafından tatbik edilir.

3 — Yeni Yayınların Tanıtılması. İngiltere'de Halk Kütüphaneleri'nden gaye, halkı okutmaktır. Bu neticeye ulaşmak için her türlü çareye baş vurulur. Meselâ, kütüphaneye satın alınan her yeni eserin kâğıt gömleğinin camkân vitrinlerde teşhir edilmesi, bütün kütüphanelerde rastlanan bir usuldur. Bu vitrinler, bazen kütüphanenin dış kapısının iki yanında, yani sokaktan görülebilecek bir yerde; bazen Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü'nün caddeye bakan pencerelerinin içlerinde, bazen de kütüphanenin giriş holünde münasip bir yerdedir. Sokaktan görülen vitrinler geceleri elektrikle de aydınlatılır. Bu geceli gündüzlü teşhir, kütüphaneye giren kitapların halka tanıtılmasına ve dolayısıyla okunmasına tesir eder.

Kütüphanenin yeni kitaplarını tanıtmanın bir yolu da, haftalık veya aylık olarak bunların listelerini yayınlamaktır. Bütün halk kütüphanelerinin Evlere Ödünç Kitap Verme bölümlerinde okuyucuların kolayca görebileceği bir yerde bu listeleri - romanlar için ayrı olmak üzere - bulmak mümkündür. Listeler parasızdır ve her okuyucu bunlardan alabilir. O hafta kütüphaneye giren ki-

tapların adedine göre listeler, bir veya bir kaç yaprak halinde olur. Bu listelerde her eserin adı, yazarı, yayımlayanı, sahifesi v.b. gibi bibliyoğrafik hususiyetler kayıtlıdır.

Çocuk Kütüphaneleri'nde bu tanıtma broşürleri daha çekici hâle getirilir. Çocuk psikolojisi ve anlayışı göz önünde bulundurularak, kitaplar hakkında daha geniş bilgi verilir ve buna resimler de ilâve edilir.

III. Konferans ve Sergiler Londra'daki Merkez Halk Kütüphaneleri'nin hemen hepsinde birer konferans salonu vardır. Buralarda, bilhassa kışın, çeşitli konularda halka faydalı konferanslar verilir. Diğer taraftan muhtelif vesilelerle kütüphanelerin müsait bölümlerinde sergiler tertip edilir ve bunlar, belirli sürelerle halka açık bulundurulur. Böylece, Halk Kütüphaneleri, çalışmalarını sadece kitaba inhisar ettirmez; konferans ve sergi gibi kültür faaliyetleri ile de muhitlerine faydalı olmağa çalışırlar.

6 — Şube Halk Kütüphanesi Teşkilâtı :

Her ilçede bir Merkez Halk Kütüphanesi ve ona bağlı, adetleri ilçenin büyüklüğüne göre değişen, Şube Halk Kütüphaneleri bulunduğu, yukarıda zikredilmiştir. Şube kütüphaneler de merkezler gibi şehrin her bölgesinde birbirinin benzeridir. Bunlar, merkez kütüphanelerin birer küçük

örneğidir, denilebilir. Merkez'de bulunan her bölüm, bir iki eksiği ile, şube kütüphanelerde vardır. Tabii, şubeler bina itibariyle de merkezden küçük olduğundan, orada bir salon işgal eden herhangi bir bölüm (msl. : referans bölümü), burada bir masa ve beş on raf kitap ile temsil olunur.

Şube Kütüphaneler'de de esas bölüm Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümüdür. Diğer bölümler onun etrafında toplanmıştır. Gazete ve Mecmua Okuma Odası, Referans Bölümü ve Çocuk Kütüphanesi Bölümü Evlere Ödünç Kitap Verme Salonunun birer köşesinde yer alır. Bina durumu müsait olduğu takdirde, bu bölümler ayrı birer salon veya kat işgal eder.

Şube kütüphanelerde kitap satın alma ve katalog daireleri yoktur. İhtiyaç duyulan yeni yayınların ve okuyucular tarafından arzu edilen kitapların listesi, her hafta Merkez Kütüphane'ye gönderilir. Oradan da her hafta, kitaplar ciltlenmiş, sırtları yazılmış, plâstik ile kaplanmış, kitap fişi ve kese ile dönüş tarihi kâğıtları yapıştırılmış ve katalog fişleri de içlerine konulmuş olarak Şube Kütüphanelere gelir. Böylece, şube kütüphanelerin asıl faaliyeti, okuyucuya ödünç kitap vermek olur.

Yukarıda belirtildiği gibi, şube kütüphaneler her ilçede birbirinin benzeri olduğundan; bunlardan birinin tetkiki, Şube Halk

Kütüphaneleri hakkında fikir vermek için kâfidir.

I. Çalışma Saatleri. Merkez kütüphanelerin çalışma saatlerine aşağı yukarı uyar. Yalnız bazı şube kütüphaneler haftada bir gün (çarşamba) öğleden sonra kapalıdır; bazıları ise o gün diğer günlere nazaran daha erken tatil yapar. Şöyle ki;

Pazartesi - Salı, Perşembe - Cuma
9—20 (veya 19)
Çarşamba 9—13 (veya 9—17)
Cumartesi 9—17

II. Bölümler. Şube kütüphanelerin bölümleri, Merkez Kütüphane'ye nazaran, azdır. Evlere ödünç kitap verme bölümü ve ona bağlı bölümler diye iki grupta toplamak, mümkündür.

a) Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü. Şube Kütüphaneler'de esas bölüm, evlere ödünç kitap verme bölümüdür. Binanın tamamı bu servise tahsis edilmiştir, denilebilir. Çoğu bir büyük salondan ibaret olan Şube Kütüphanelerde Merkez'de olduğu gibi açık raf sistemi tatbik olunur. Salondaki kitapların yüzde doksanı evlere ödünç olarak verilen kitaplardır. Okuyucular, serbestçe bunların arasında dolaşır ve istediği eseri seçip alır. Kitaplar, raflara Dewey Sistemine göre, konuları nazarı itibara alınarak, dizilmiştir. Romanlar ayrı bir bölüm teşkil eder.

Ödünç kitap alma şartları,

merkez kütüphanesindekinin aynıdır. Üye kartı alabilmek için o ilçede oturmak veya çalışmak veya yahut okula devam etmek gerekir. Herhangi bir şubeden alınan üye kartları, merkez kütüphanede ve diğer şubelerde de geçer. Yani, bir okuyucu, ilçesinde bulunan her kütüphaneden kitap alabilir.

Şube Halk Kütüphaneleri Evlere Ödünç Kitap Verme Bölümü Kataloğu, Merkez Kütüphane'de olduğu gibi, iki bölümdür :

1 — Raflara konularına göre dizilmiş olan kitapların kataloğu (lûgat kataloğ veya konu ve yazar kataloğu)

2 — Romanlar'ın kataloğu

b) Diğer Bölümler. Şube Kütüphaneler'de referans bölümü, gazete ve mecmua okuma odası, çocuk kütüphanesi bölümü ve müzik bölümü Merkez Kütüphane'dekilere nazaran küçük ölçüdedir. Hatta, müzik bölümü bir çok şube kütüphanede yoktur. Buna mukabil, gazete ve mecmua okuma odası hiç bir şube kütüphanede ihmal edilmemiştir. Referans bölümü, binanın durumuna göre, ya evlere ödünç kitap verme salonunun bir köşesinde, bir masa ve onun yanında en önemli müracaat kitaplarını içine alan bir etajerde nmeydana gelir veya evlere ödünç kitap verme salonuna ek bir oda işgal eder. Çocuk kitapları da aynı şekilde, ya bu salonda ya raflarda veya salona bitişik bir odada bulunur.

Bu referans bölümü ve çocuk kütüphanesi bölümü için çoğu zaman ayrı bir kütüphaneciye ihtiyaç duyulmaz. Evlere ödünç kitap verme bölümü kütüphanecileri, oralara da nezaret ederler.

Çocuk kitaplarının ve referans bölümü kitaplarının ayrı ayrı birer kataloğu vardır. Bunlar da Merkez Kütüphane'dekinin benzeridir.

7 — Haftanın Belirli Günlerinde Açık Bulunan Kütüphaneler:

Londra'nın kütüphane ihtiyacı duyulan, fakat kadro darlığı, bina inşaatı güçlüğü, maddi imkânsızlıklar v.b. gibi sebeplerle normal mesai yapan bir kütüphane açılması mümkün olmayan semtlerinde (Part-Time Branches) adı verilen kütüphanelere rastlanır. Bu kütüphaneler, muhitin ihtiyacına göre, haftada iki veya üç gün (yarım yahut tam) açık bulundurulur ve o semte en yakın şube kütüphaneden veya merkez kütüphaneden görevlendirilen bir kütüphaneci tarafından idare edilir. Kitaplar da merkezden veya şube kütüphaneden sağlanır ve bunlar sık sık değiştirilir.

Kütüphane için kira ile özel bir bina bulunmadığı takdirde, o muhitte bulunan bir kilisenin müsait bir bölümünden, belediye dairelerinden herhangi birinin bir odasından v.b. den istifade edilir. Sonra, zamanla bu çeşit kütüphaneler, müstakil binası, zengin kitap stoku ve geniş kütüphaneci

kadrosu olan birer Şube Halk Kütüphanesi haline gelir.

8 — Gezici Kütüphaneler :

Londra'nın merkezî ilçelerinin bir kaçında, civar ilçelerin pek çoğunda gezici kütüphaneler vardır. Bunlar, ilçenin halk kütüphaneleri çerçevesi içindedir. Her gezici kütüphane, ya merkez halk kütüphanesi ile veya bir şube kütüphane ile işbirliği yapar. Kitapları bu kütüphaneden sağlanır; kitap satın alma, ciltleme, plâstik ile kaplama v.b. gibi işleri orada görülür.

Gezici kütüphanelerde vasıtanın hacmine göre 2000 - 3000 kitap bulunur. Kitaplar, vasıta içinde kenarlara tesis edilmiş olan raflara, konularına göre dizilir. Çocuk kitapları için de bir köşe ayrılır. Kitap mevcudu az olduğundan ve hepsi dar bir sahada toplu olarak bulunduğu için; gezici kütüphanelerde fiş kataloğu yoktur. Kitabı ödünç verme şartları, okuma süresi v.b. gibi hususlar, şube kütüphanedekilerin aynıdır.

Gezici kütüphaneler; bulunanları ilçenin merkezî veya civar ilçe olmasına göre, iki bölüme ayırabiliriz :

I — Merkezî ilçelerde gezici kütüphaneler, ilçenin kütüphanesi olmayan, fakat buna ihtiyaç duyulan semtlerine haftada iki üç defa gider. Buralarda belirli noktalarda vasıta için özel bir park yeri vardır. Bunun bir elektrik di-

reği yanı olması tercih olunur. Çünkü, ısıtma ve aydınlatma için direktten alınacak elektrik cereyanından istifade edilir. Gezici kütüphanelerin durduğu noktalara herkesin görebileceği şekilde ilân levhaları koyulur. Bunlardan bir tanesi (Hornsey ilçesinde Finsbury tren istasyonuna yakın bir mahalde bulunan ilân levhası) örnek olarak aşağıda gösterilmiştir.

HORNSEY

HALK KÜTÜPHANELERİ

GEZİCİ KÜTÜPHANE SAHASI

Gezici Kütüphane, aşağıdaki gün ve saatlerde burada bulunur:

Çarşamba	14—19
Cumartesi	10.30—16.30

Lütfen buraya park yapmayınız.

İlânda görüleceği üzere, gezici kütüphane bu noktaya haftada bir yarım ve bir tam gün gelmektedir. Bu süre içinde bir kütüphanenin ödünç kitap verme bölümü gibi faaliyet gösterir.

İlçelere ve onların da semtlerine göre değişmekle beraber; gezici kütüphanelerin her ziyaret ettikleri yerde ödünç olarak verdikleri kitapların ortalama adedi, 500 ile 800 arasında değişmektedir. Cumartesi günleri, bu adet artar ve 1000'i bulur. Gezici Kütüphaneler'in bu faaliyeti sayesinde,

ilçe'nin sekiz onsemtinin kütüphaneye ihtiyacı karşılanmış olur. Bu demektir ki, merkezî ilçelerde bir gezici kütüphane, sekiz on «haftanın belirli günlerinde açık olan kütüphane» ye bedeldir.

II — Civar ilçelerde Gezici Kütüphaneler'in ziyaret sahaları çok daha geniştir. İlçe'ye bağlı köylerin, çiftliklerin ve ev guruplarının; ayrıca, şehirden uzak bazı umumi binalarda (ıslahevi, yoksullar evi v.b.) yaşayanların kitap ihtiyacını karşılayacak olan, ancak gezici kütüphanelerdir. Gidilecek yerlerin çokluğu ve bunların ufak oluşu sebebiyle, gezici kütüphaneler oralarda uzun müddet kalamaz. Zaten buna lüzum yoktur. Çünkü halk, kütüphanenin gelis gün ve saatini bilir; kitap almak için hazır bekler. Her noktada on onbeş dakika durmak kâfi gelir. Bu surette, günde ortalama 20 yer ziyaret edilir.

Köv Gezici Kütüphaneleri'nde ödünç kitap alma şartları, daha basittir. Okuyucu, muayyen adetten fazla kitap alabilir; okuma süresini kolayca uzatır. Şehirden uzak yaşayan bu insanların okuma ihtivaclarının karşılanmasında her türlü kolaylık gösterilir.

9 — Evinden Çıkamıyan İhtiyarlara ve Sakat Kimselere Ödünç Kitap Verme :

Evinden dışarı çıkamıyan ihtiyar veya sakat kimselerin de kitap okumak isteyeceği ve hatta bunun onlar için bir ihtiyaç ve

meşgale olacağı düşünülerek; halk kütüphanelerinde bu gibi insanlar için özel ödünç kitap verme servisleri kurulmuştur. Bu servislerin çalışmaları çeşitlidir. Bunları şöyle sıralayabiliriz :

I — Kütüphaneye ait bir kitap kamyonu ile bu gibi kimselelerin evleri belirli fasılalarla ziyaret edilir ve ödünç kitap verilir.

II — Bir kütüphaneci, muhitte bulunan ihtiyar ve sakat şahısların evlerine uğrar; onlara ödünç kitap verir.

III — Kızılhaç cemiyeti veya Mahallî Gönüllü Kadınlar Servisi'nin üyeleri, kütüphane ile işbirliği yaparak kitapları evlere götürür ve okunanları geri alır.

IV — İhtiyarlar için tesis edilmiş kulüplerde ve cemiyet merkezlerinde halk kütüphaneleri tarafından kitaplıklar meydana getirilir ve üyeler buradan istifade eder.

V — İhtiyar ve sakat kimselerin komşularına veya yakınlarına, onlar için ödünç kitap alabilmeleri gayesiyle, Halk Kütüphaneleri tarafından ilâve üye kartları verilir.

10 — Gözü Görmeyenlere Ödünç Kitap Verme :

Bir çok halk kütüphaneleri, gözü görmeyen kimseler için kurulmuş olan Millî Kütüphane ile işbirliği yapar. Bu Millî Kütüphanede 250.000 kabartma harfli ki-

tap vardır. İlçe dahilinde bulunan böyle bir okuyucu, kütüphaneye müracaat ettiğinde; istediği kitap, adı geçen kütüphaneden getirtilip kendisine verilir.

11 — Kütüphaneler Arası İşbirliği :

Londra'da her İlçe Belediye'si müstakil bir hüviyete sahiptir. Fakat, aynı şehrin hudutları içinde ve birbirleriyle kaynaşmış bir durumda olan bu ilçeler arasında bazı bakımlardan işbirliği de vardır. Bu işbirliği konusunda halk kütüphaneleri ile ilgili hususlar da bulunur. Meselâ, Londra'yı bir bütün olarak ilgilendiren meselelerde İlçe Belediye Meclislerine tavsiyelerde bulunmak gayesiyle kurulmuş olan ve her belediye meclisinden seçilmiş bir veya birkaç üyeden teşekkül eden «İlçelerarası Devamlı İşbirliği Komitesi» nin bir Kütüphaneciler Müşavir Heyeti vardır. Bu heyette ilçe kütüphanecilerinden bazıları bulunur. İlçelerarası İşbirliği Komitesi, Londra Halk Kütüphaneleri'ni genel olarak ilgilendiren hususlarda bu Heyet'in görüşlerine başvurur.

Bundan ayrı ve tamamen fahri olan bir de «Londra İlçeleri Kütüphane Müdürleri Birliği» vardır. Bu kütüphaneciler her ay toplanır; kütüphane işleri ve kütüphaneciliğe ait meseleler hususunda fikir teatisinde bulunurlar.

İşte bu çeşitli işbirliklerinin meydana getirdiği bazı sonuçlar

vardır ki, onları şöyle sıralayabiliriz :

I — Londra Birleşik Kataloğu. Şehrin her ilçesinde merkez halk kütüphanesi, aldığı kitapların kataloğ fişlerini hazırlarken, bunların (romanların ki hariç) birer nüshasını Londra Birleşik Kataloğu Dairesi'ne gönderir. Bu usul, 1927 yılından beri tatbik olunmaktadır. Gönderilen fişler, orada yazar soyadına göre alfabetik sırada muhafaza edilir. Bu surette, bir kitabın hangi kütüphanelerde mevcut olduğunu bulmak gayet kolay olur. Herhangi bir ilçede bir okuyucunun kitap isteği yerine getirilemezse, ilçenin Merkez Kütüphanesi, Birleşik Kataloğ Dairesi'ne müracaat eder. Burada, kitabın bulunduğu kütüphaneler tesbit edilir ve matbu özel bir fiş, o kütüphanelere sıra ile gönderilir. Kitabı ödünç verebilecek durumda olan, kütüphane, onu doğrudan doğruya isteyen kütüphaneye yollar ve Kataloğ Dairesi'ni neticeden haberdar eder.

Dairenin kendi kütüphanesi de vardır. Burada, çok aranan bazı kitapların fazla nüshaları ve piyasada mevcudu tükenmeğe yüz tutan eski kitaplar bulunur. Bu kütüphaneden gaye, gerektiği zaman kitaplarını halk kütüphanelerine ödünç olarak vermektir.

Londra Birleşik Kataloğ Dairesi, bir halk kütüphanesinden istenen kitabı temin edemezse National Central Library (Milli Mer-

kez Kütüphane)'ye başvurur. Burada, İngiltere'deki bütün kütüphanelerin birbirinden ödünç kitap alma işini idare eden bir merkezdir. Hatta, İngiliz Kütüphaneleri ile yabancı memleketlerin kütüphaneleri arasındaki ödünç kitap alıp verme işi, bu kütüphane tarafından organize edilir.

Milli Merkez Kütüphane, 1916 yılında «Öğrenciler için Merkez Kütüphane» adı ile kurulmuştu. Gaye, öğrencilerin kütüphanelerde bulamadıkları ve satın almakta güçlük çektikleri pahalı kitapları almak ve bu kitapları onlara ödünç olarak vermektir. Kütüphane, daha sonra özel araştırma yapanlara ve halka da bu yolda yardım etmeğe başlamıştır. 1930'da adı «National Central Library» şeklinde değiştirilmiş ve kütüphanelerarası ödünç kitap vermeği de üzerine almıştır. Şimdi bu işi Londra Birleşik Kataloğ Dairesi ve İngiltere'nin çeşitli bölgelerinde kurulmuş olan «Bölge Kütüphaneleri Birliği Büroları» (1) vasıtasıyla yürütmektedir. Kütüphanede bütün kitapların bir birleşik kataloğu vardır.

II — İlçelerarası Özel Koleksiyonlar. Londra Halk Kütüphanelerinde daima ilçe halkının ihtiyaçları göz önünde bulunduru-

(1) İngiltere Kütüphaneleri İskoçya ve İrlanda dahil 11 bölgeye ayrılmıştır. Her bölgedeki kütüphanelerin (Regional Bureau) adlı bir idare merkezi vardır.

lur ve her çeşit okuyucunun kitap isteği yerine getirilmeğe çalışılır. Bunun için, bilhassa Merkez Kütüphanelerin evlere ödünç kitap verme ve referans bölümlerinde kitap stoku çok zengindir. Her konudaki yayınlar Kataloğ Dairesince takip edilir ve kütüphaneye çeşitli kitaplar satın alınır. Tabii, bu satın alma, malî imkânlar nisbetinde olur. Bu sebeple, her konunun en tanınmış ve en çok aranan kitapları seçilir. Bütün ilçeler bu yolu takip ettiğinden ilçelerdeki kütüphanelerde hemen hemen aynı, yani en tanınmış ve en çok aranan kitaplar toplanmış olur. İkinci derecede önemli olan eserler ise hiç bir kütüphane tarafından satın alınmaz.

İşte bunu önlemek için ve özel konular üzerinde incelemelerde bulunanlar ile ileri sınıflarda olan öğrenciler düşünülerek, 1948 yılında İlçe Belediye Meclisleri halk kütüphanelerinin kitap stoklarını zenginleştirmeye hedef tutan bir plân kabul etmiştir. Bu plâna göre; konular, İlçe Kütüphaneleri arasında bölünmüş; her kütüphane kendine düşen konuda yayınlanan eserlerin tamamını satın almayı yüklenmiştir. Bu satın alma, kütüphanenin her konudaki normal kitap ihtiyacından ayrıdır, ve yıllık kitap tahsisatına £ 200 den az olmamak şartıyla bir ek ödenek konularak olur. Bugün, bir çok kütüphane bu iş için £ 200 den çok daha fazla para harcamaktadır. Bazı konuların kü-

tüphanelere dağılışını gösteren örnek bir liste aşağıdadır.

Konu	Bu konudaki kitapların tamamını satın alacak kütüphane :
Philosophy	Hampstead
Physics, Chemistry	Islington
Fine arts	Westminster
Biography	Kensington

Bu ek satın alma, referans kitaplarını ve evlere ödünç verilen kitapları (romanlar hariç) içine alır. Plânın tatbikatı ile bütün konulardaki kitapların tamamının Londra Halk Kütüphanelerine girmesi sağlanmıştır (1).

III — İlçelerarası Müşterek Roman Stoku. Bu da 1946 yılından beri tatbik edilen bir plândır. Gaye, yukarda olduğu gibi, kütüphanelerde sadece (en tanınmış ve en çok aranan) romanların toplanmayıp, daha az tanınmış romanların da bulunmasını sağlamak, edebiyatla meşgul olanların veya bir yazarın bütün eserlerini bir arada bulmak isteyenlerin isteklerine cevap verebilmektir. Bunun için alfabenin harfleri kütüphaneler arasında bölünmüş ve her kütüphane, normal roman

(1) Londra Kütüphaneleri arasında mevcut bu ve diğer maddelerdeki işbirliği hususları Bölge Kütüphaneleri arasında da tatbik edilmektedir.

satın alışından ayrı olarak, soyadları kendisine düşen harf gurubu ile başlayan yazarların bütün eserlerini satın almakla mükellef olmuştur. Meselâ, Battersea İlçesi kütüphaneleri, soyadlarının baş harfleri A'dan BAI harf gurubuna kadar olan yazarların, Hammersmith İlçesi kütüphaneleri FR ile GN hudutları içindeki yazarların romanlarını satın almağa mecburdur. Tabii, bu kütüphaneler evlere ödünç kitap verme bölümleri için, soyadları diğer harflerle başlayan yazarların da eserlerini almaktadır. Fakat, onlarda ihtiyaca göre seçme yapmak serbestliğine sahiptirler.

Bu plânın tatbiki ile de Londra Halk Kütüphanelerine bütün romanlar alınmış olmaktadır.

IV — İlçelerarası müşterek Piyas Stoku. Yukarıdaki benzeri bir plân, piyaslar için tatbik edilmekte ve kütüphanelerde binden fazla tiyatro eserini bir arada bulmak mümkün olmaktadır.

V — Yabancı Dil Romanlar. II. Dünya Harbinden sonra tatbikine başlanan bir plâna göre, her ilçenin bilhassa merkez kütüphaneleri, seçme Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca romanları satın almaktadır. Diğer dillerle yazılmış romanlar ise kütüphaneler arasında bölünmüştür; her ilçenin merkez kütüphanesi, kendine düşen yabancı dil veya dillerin belli başlı romanlarını satın alır. Bu iş bölümüne aid bir örnek aşağıdadır :

Dil	Kütüphane
Africans	Westminster
Danish	Chelsa
Norwegian	Holborn, Paddington, Southwerk, Woolwich
Serbian	Hammersmith

VI — Londra Süreli Yayınlar Birleşik Listesi. Bu, Kütüphane Derneği'nin «Londra ve Civar İller Şubesi» nin ortaya attığı bir konudur ve ilk liste 1951 de yayınlanmıştır. Liste, Metropolitan Polis Bölgesi'nin içinde kalan ve on veya daha fazla mecmua satın alan kütüphanelerin süreli yayınlarını ihtiva eder. Gazeteler, mahallî idare zabıtnameleri, cemiyet raporları ve meclis toplantı zabıtları da listede yer alır. Son 1958 baskısında, işbirliğine katılan kütüphanelerin, şubeleri ile birlikte isim ve adresleri yazılıdır.

VII — Londra Kütüphaneleri arasındaki bir diğer işbirliği de dinî ve felsefî eserler üzerinedir. Bu konularda fazla kitap satın alan halk kütüphaneleri, Üniversite kütüphaneleri ve özel kütüphaneler birleşerek müşterek bir çalışma yapmaktadır. Çalışmaya katılan kütüphanelerin bir nizamnamesi ve okuyucular için müşterek üye kartları vardır. Kısa süreli olan bu kartlar, ufak bir ücret karşılığında elde edilir. Kütüphanelerin aldığı süreli yayınların bir birleşik kataloğu vardır, bir de haberler bülteni yayınlanır.

VIII — Ticarî ve Teknik Kitaplar Servisi. Bu da diğer bir işbirliği örneğidir. Gaye, özel kütüphanelerle işbirliğini arttırmak, halk kütüphanelerinin kitaplarından özel kütüphanelerin daha fazla istifade etmelerini sağlamaktır. Bu fikir, Acton İlçesi Merkez Halk Kütüphanesi tarafından ortaya atılmıştır ve bu kütüphane 1951 de başlayan çalışmaların merkezi olmuştur. Dokuz ilçe kütüphanesi, bir il kütüphanesi ve çoğu hafif endüstri sahasında çalışan yetmiş kurumun özel kütüphaneleri, işbirliğine katılmıştır. Bu kütüphaneler, aralarında kitap ve bilhassa mecmua ödünç alıp vermediği, kendilerini ilgilendiren konulardaki yeni yayınları birbirine duyurmayı, teknik konulardaki müracaatları cevaplandırmayı kabul etmişlerdir. Mecmuaların bir de birleşik kataloğu vardır.

Bu son iki işbirliğinde, halk kütüphanelerinin üniversite kütüphaneleri ve özel kütüphanelerle müşterek çalışmalarını gördük. Bir de diğer kütüphanelere yardım şeklinde olan müşterek çalışmalar vardır ki; bunlar, hastahane kütüphaneleri, hapishane kütüphaneleri ve okul kütüphaneleri ile olan çalışmalardır.

IX. Hastahane Kütüphaneleri ile İşbirliği. Bazı Halk Kütüphaneleri, muhitlerinde bulunan hastahane kütüphanelerini kitap ve kütüphaneci bakımından himayesi altına almıştır. Hastaha-

nenin özel bir kütüphanecisi yoksa, halk kütüphanesi kütüphanelerinden biri haftanın belirli günlerinde oraya gidip kitap satın alma, kayıt, tanzim ve tertip işleriyle uğraşır. Gönüllü yardımcıları da hastalara ödünç kitap verme işini yürütürler. Eğer hastahane bir kütüphaneci varsa, o da İlçe Halk Kütüphanesi ile işbirliğini daima muhafaza eder.

Hastahanenin kitap stoku sınırlı olacağından, okuyucuların arayıp bulamadığı kitaplar halk kütüphanesinden ödünç alınır. Diğer taraftan, halk kütüphaneleri birçok kitapları işbirliği yaptıkları hastahane kütüphanelerine devrederler. Bazı hastahane kütüphaneleri iki yakın ilçenin halk kütüphaneleri ile işbirliği yapar. Bu sayede, maddî tedavi yanında manevî tedaviye de ihtiyacı olan hastaların okuma istekleri azami imkânlarla yerine getirilmeğe çalışılır.

X — Hapishane Kütüphaneleri ile İşbirliği. Londra'nın bir iki Merkez Halk Kütüphanesi de (Hammersmith, Islington) hapishane kütüphanelerine yardım eder. Bu yardım,

a — Hapishane için satın alınacak kitapların halk kütüphanesi ilgilileri tarafından seçilmesi ve alınması,

b — Bir kütüphanecinin bizzat hapishaneye giderek kitapların tertip ve tanzimi ile ve ayrıca ödünç verme işleriyle meşgul olması veya orada kütüphane ile il-

gili olan şahsa bu hususlarda yol göstermesi,

c — Hapishaneye Halk Kütüphanesi'nden ödünç kitap verilmesi ve hapishane kütüphanesinde stokun zenginleşmesi için kitap yardımında bulunulması şeklinde olur.

XI — Okul Kütüphaneleri ile İşbirliği. Okul Kütüphaneleri ile Halk Kütüphaneleri arasındaki işbirliği de yukarıda kaydedilen esaslara dayanır. Londra'nın merkezî ilçelerindeki okullarda birer kütüphaneci (veya iki okula bir kütüphaneci) vardır. Bu okulların halk kütüphaneleri ile işbirliği, ancak kendilerinde bulunmayan kitapları kütüphaneden ödünç almak ve sınıflar halinde kütüphaneleri ziyaret ederek kütüphaneciler tarafından verilen ders ve konferanslarda hazır bulunmak şeklinde olur.

Fakat, civar ilçelerde durum değişir. Buralarda her okulda bir kütüphaneci yoktur; ancak bir öğretmen bu işle görevlendirilmiştir. Onun için ilçenin okul kütüphanelerinin her türlü işi, halk kütüphanesi tarafından görülür. Merkez kütüphanede veya şube kütüphanelerden birinde bir «Okul Kütüphaneleri Bölümü» vardır. İlçenin okulları için kitap satın almak, bu kitapları ciltletmek ve plâstik ile kaplatmak, ödünç verme kartlarını hazırlamak, katalog fişlerini yazmak ve kitapları okullara sevk etmek, adı geçen bölümdeki kütüphanecinin görevidir. Bu kütüphaneci, aynı za-

manda, okulları sık sık ziyaret eder; kütüphane işlerine bakan öğretmenlere tavsiyelerde bulunur ve onlara yardım eder.

Halk Kütüphanesi'ndeki bu «Okul Kütüphaneleri Bölümü», aynı zamanda bir ikmâl deposu vazifesini görür. Şöyle ki; Her okul, ders yılı sonunda, okulun ekseri öğrencileri tarafından okunan ve değiştirilmeğe ihtiyaç duyulan kitaplarını bu bölüme devreder. Oradan da diğer okulların devrettiği, fakat kendilerine lüzumlu olan kitapları seçer ve okul kütüphanesine alır. Bu usulü bütün okullar takip eder. Böylece, okul kütüphaneleri daima değişik ve yeni kitapları muhtevi olarak, faaliyet ve canlılığını muhafaza eder.

XII — Üye Kartlarının Her Kütüphanede Geçmesi. Eskiden yürürlükte olan «bir okuyucunun ancak kendi ilçesi dahilindeki kütüphanelerden ödünç kitap alabilmesi» usulu, bugün terkedilmiştir. Şimdi, bir ilçeden alınan üye kartları, her ilçenin kütüphanelerinde geçerli sayılmaktadır. Bir kimse, ihtiyaç duyduğu takdirde, Londra'nın herhangi bir ilçesindeki bir kütüphaneden ödünç kitap alabilir. Tatbikatı fazla olmasa da, bu okuyucular için büyük bir kolaylıktır.

Başlıca görevi halkı okutmak olan kütüphanelerin bu ve yukarıda sayılan buna benzer kolaylıkları göstermesi, vazifelerini yerine getirmek için en iyi çareleri aramaları ve bulmaları gayretidir.